

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ ІМЕНІ ІВАНА ЧЕРНЯХОВСЬКОГО
ДИПЛОМАТИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ ІМЕНІ ГЕННАДІЯ УДОВЕНКА ПРИ МЗС
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Сучасна філологія: теорія та практика

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

19 квітня 2022 року

м. Київ

Київ – 2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Черняк А. М., ректор Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук, доцент; **Артемов В. Ю.**, перший проректор (з навчальної роботи) Національної академії Служби безпеки України, доктор педагогічних наук, професор, кандидат юридичних наук, доцент; **Чорний Р. Л.**, проректор з наукової роботи Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник; **Рега Ю. О.**, директор Навчально-наукового гуманітарного інституту, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник; **Ткачук Т. Ю.**, заступник директора Навчально-наукового гуманітарного інституту (з навчальної та наукової роботи) Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук, доцент; **Кіндрась І. В.**, завідувач кафедри східних мов центру мовної підготовки Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України, кандидат педагогічних наук, доцент; **Іvasишина Т. А.**, завідувач кафедри східноєвропейських мов центру мовної підготовки Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України, кандидат філологічних наук, доцент; **Гребенюк М. В.**, начальник навчально-наукового центру іноземних мов Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, кандидат історичних наук; **Шпак Н. А.**, завідувач Центру мовної підготовки Дипломатичної академії України імені Геннадія Удовенка при МЗС, кандидат філологічних наук, доцент; **Смовженко Л. Г.**, доцент кафедри методики викладання української та іноземних мов і літератур, заступник директора з навчально-методичної роботи (східний напрям) Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат педагогічних наук, доцент; **Ільчук Т. В.**, старший викладач кафедри східних мов центру мовної підготовки Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України; **Павленко Д. А.**, старший викладач кафедри східних мов центру мовної підготовки Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України; **Пристащ А. А.**, викладач кафедри східних мов центру мовної підготовки Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України; **Тарнавська М. М.**, старший викладач кафедри східних мов центру мовної підготовки Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України.

Головний редактор та упорядник – Кіндрась І. В., завідувач кафедри східних мов центру мовної підготовки Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України, кандидат педагогічних наук, доцент

Рекомендовано до друку вченого радою Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України, протокол № 7 від 20 квітня 2022 року.

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна філологія: теорія та практика». Київ : Нац. акад. СБУ, 2022. 336 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна філологія: теорія та практика», присвяченої популярній тематичній палітрі сучасних наукових проблем щодо теоретичного загального мовознавства, перекладознавства, провідних дидактик і методик у викладанні іноземних мов, питань міжкультурної комунікації, особливостей відтворення культурно-мовної спадщини в різних мовних картинах світу, актуальних проблем засобів масової комунікації, сучасних підходів до перекладу.

Збірник матеріалів буде корисним для здобувачів вищої освіти, аспірантів, науково-педагогічних працівників.

Автори несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, галузевої термінології, власних імен та інших відомостей.

Матеріали конференції (українською мовою) публікуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ОРГАНІЗАТОРІВ КОНФЕРЕНЦІЇ.....	9
РОЗДІЛ 1. СТАТТІ.....	10

ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО

Гуль О. Г., Джердж А. А., Циганкова Н. В., Янківська Б. Л. Реалізація лексеми «журавель» у китайській фразеології.....	10
Ніколаєва А. Р., Каштан Т. В. Лексика на позначення назв осіб.....	15
Пивоваров В. М. Мовленнєва компетентність фахівців у галузі права в академічному письмі.....	19
Ткаченко С. О., Павленко Д. А. Специфіка творення перських іменників шляхом додавання продуктивних суфіксів.....	25

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Антоненко В. І. Переклад фразеологічних одиниць з німецької мови українською.....	30
Березанська Є. С., Хіценко Л. І. Особливості перекладу медичної термінології турецької мови (на прикладі статті «Kanser Tanısı ve Sonrası Yaşananlar: Kalitatif Bir Çalışma»).....	36
Відьменко Т. Є., Кіндрась І. В., Хіценко Л. І. Особливості перекладу текстів політичного спрямування з турецької мови українською (на прикладі перекладу промови президента Туреччини Реджепа Тайїпа Ердогана).....	42
Галушка А. О., Хіценко Л. І. Способи перекладу турецьких реалій як одиниць безеквівалентної лексики.....	50
Горобець С. С., Хіценко Л. І. Перекладацькі трансформації як спосіб досягнення еквівалентності при перекладі турецьких текстів військового спрямування українською мовою.....	54
Гайворонська Д. В., Гуль О. Г., Постернак Д. В. Особливості багатозначності китайських топонімів – варіації перекладу.....	60
Зус Є. А., Кіндрась І. В. Особливості перекладу текстів газетно-публіцистичного стилю з турецької мови українською (на матеріалі статті ‘Kadın Giyim Modasında Siyah Renk Kullanımı’).....	65
Каяфюк М. Г., Козачук А. М. Жанрово-стилістичні особливості перекладу фентезі (на матеріалі роману А. Гендерсон “The Year of the Witching”).....	71
Насінник В. М., Кіндрась І. В. Особливості перекладу юридичних текстів турецької мови (на матеріалі договору оренди).....	76
Орел А. П., Кривич М. Л. Структурні особливості лексичних інновацій періоду COVID-19 в німецькій мові.....	81
Панченко О. І., Горелова П. В. Особливості перекладу застарілої лексики у романі Василя Шевчука «Побрратими...» англійською мовою.....	87
Станіславчук Д. К., Кіндрась І. В. Особливості перекладу текстів публіцистичного стилю турецької мови (на матеріалі статті "Çanakkale Savaşlarının Denizaltı Çerhesi").....	92
Тарновська О. В. Сьогодення сучасного перекладача.....	99

Каяфюк М. Г.,
студентка Інституту філології
Київського університету імені Бориса Грінченка;
Козачук А. М.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри лінгвістики та перекладу
Інституту філології
Київського університету імені Бориса Грінченка

ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФЕНТЕЗІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ А. ГЕНДЕРСОН “THE YEAR OF THE WITCHING”)

У статті подається короткий огляд стилістичних особливостей художніх текстів жанру фентезі. Охарактеризовано текст роману Алексіс Гендерсон “The Year of the Witching” з точки зору типів фентезійного тексту. На конкретних прикладах продемонстровано застосування різних способів відтворення реалій у перекладі. Зокрема показано відтворення за допомогою описового перекладу, калькування, транскодування, добору стилістичного еквіваленту тощо.

Ключові слова: калькування, описовий переклад, піджанр, середньовічне фентезі, трансформації.

Постановка проблеми і актуальність теми дослідження. Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій неминуче відкриває кордони не лише «фізично», але й віртуально. В результаті цього процесу все більша кількість людей залучені до міжнародних контактів. Як відомо, це передбачає не лише контакти між окремими індивідами, але і контакти між мовами і культурами, що не є можливим без використання перекладу. Оскільки культура є поняттям об’ємним, вона також включає в себе корпус літературних текстів, який характеризується жанрово-стилістичним розмаїттям. Збагачення національної літератури за рахунок перекладів починається переважно із перекладу текстів, що належать до «літературного канону» – це вже стало традицією. Тим не менше, дослідження перекладу інших художніх текстів, які, зокрема, належать до фантастичного жанру, залишаються **актуальними**. Зазначимо також, що актуальність дослідження зумовлена і популяреністю художньої літератури та жанру фентезі, завдяки специфічній манері оповіді, висвітленню людських цінностей, етики та ідеалів, що викликає у читача цілий спектр емоцій.

Аналіз наукових джерел показав, що перекладознавчі питання з цієї тематики вивчали зокрема Б. Гатім, О. Ребрій та інші. Літературознавчу проблематику досліджували Д. Джексон, О. Кард, К. Менлав та інші.

Метою статті ми визначили окреслення важливих для перекладу жанрово-стилістичних особливостей фентезійної прози. Дослідження проведено у межах виконання перекладацького проекту. Відтак **матеріалом** дослідження став текст роману американської письменниці Алексіс Гендерсон “The Year of the Witching”, написаний у піджанрах середньовічного та темного фентезі, а також текст власного перекладу авторки статті. Операційна вибірка включила в себе переважно реалії різних типів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо основні теоретичні поняття, на які ми спиралися під час виконання дослідження.

Як зазначають О. Скопненко і Т. Цимбалюк, фентезі – це літературний жанр, тексти якого містять різноманітні вигадані явища. Ця категорія літературних творів дозволяє письменникам створювати цілковито нові світи, та персонажів, які стикаються з новими проблемами, які перед людством ще не поставали [1, с. 425]. Стає зрозумілим, що описані у таких творах явища не пов’язані з науковими реаліями світу, який ми знаємо і в якому живемо.

За словами Р. Джексон, елементи найдавніших легенд і народних переказів все ще можна простежити в сучасному фентезі. Твори такого типу можуть висвітлювати події, що відбуваються лише в уявному фантастичному світі, або ж у вимірі, в якому обидва світи (реальний та вигаданий) поєднуються [11, с. 16]. Деякі твори цього жанру добре відомі, як от сага Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер», Дж. Р. Р. Толкіна «Володар перснів», Джорджа Р. Р. Мартіна «Гра престолів», К. С. Льюїса «Лев, Біла Відьма і шафа» та багато інших.

Однак, жанр фентезі, насправді, є набагато складнішим, ніж може здатися на перший погляд, оскільки складається з цілого ряду піджанрів, серед яких О. Монахов, зокрема, називає: епічне та героїчне фентезі, а також християнське, окультне та готичне [2, с. 116]. Кожен із зазначених типів має власні елементи, що стосуються виключно одного під жанру [2, с. 117]. Таким чином, кожному піджанру фентезі властива специфічна манера оповіді у творі, що, тим самим, викликає у читача цілий спектр емоцій, унікальний для кожного піджанру фентезі.

Літературознавець К. Менлав, який приділяв особливу увагу, зокрема, жанру фентезі, стверджує, що художня література, у загальному її понятті, характеризується двома основними і найголовнішими функціями – інформаційною та естетичною [13, с. 204]. Звідси випливає, що висвітлення емфатичної сторони літературного твору, людських цінностей, етики та ідеалів стає взаємопов’язаним із когнітивними функціями літератури. Саме це дає можливість цільовій аудиторії не просто опрацьовувати подану в тексті інформацію, а й поєднувати її з глибоким аналізом подій та персонажів, що робить читання захоплюючим процесом.

Окрім того, на думку Рамона Сальдівара, піджанр історичного високого фентезі дозволяє читачам ознайомитися з реальними історичними подіями певного періоду з історії країни, що може допомогти в збагаченні базових знань та викликати інтерес до історії стародавніх часів [14, с. 583].

Наше дослідження проведено на матеріалі роману Алексіс Гендерсон «The Year of the Witching», написаного у піджанрах середньовічного та темного фентезі. Наведемо деяку фонову інформацію про нього. Дослідниця творчості Алексіс Гендерсон Лора Хаббард розповідає, що авторка народилася в Америці, в Савані, штат Джорджія – місті, яке, за місцевими легендами, славиться своїми таємницями та надприродними подіями, що робить його одним із найбільш моторошних міст країни. Оскільки Алексіс ще з самого дитинства оточували легенди про потойбічні світи, дівчина ще з малку відчувала, що світ літератури не лишає її байдужою. Це мало значний вплив на її письменницьку кар’єру і змусило Гендерсон зосередитися на створенні фантастичних історій про привидів, відьом та інших темних істот [10].

Роман “Рік відьомства” (переклад наш) – це історія юної дівчини Імануель, “білої ворони, якої цурається все село. Причина такого ставлення до неї – заборонене кохання та темне минуле її покійної матері. Намагаючись слідувати правилам місцевого Пророка і церкви, дівчина постійно відчуває дивне бажання піти в заборонений ліс, куди колись втекла її мати. Чутки про те, що вона відьма, поступово стають реальністю для дівчини, оскільки вона й сама не може пояснити свою інакшість. Але головне питання, яке виникає, полягає в тому, чи криється зло в невідомому, а чи воно приховане в тих, хто мав би вивести людей до світла [9].

Е. Джеймс та Ф. Мендлесон стверджують, що літературні твори жанру темного фентезі мають ширшу аудиторію, оскільки вони не зачіпають суперечливих тем, окрім тих, що мають емоційний та етичний характер [12, с. 204]. Справді, роман є яскравим зразком середньовічної та темної фантастичної літератури, що відповідає всім характеристикам зазначених жанрів.

Приналежність роману до жанру середньовічного фентезі пояснюється тим, що події у книзі відбуваються у 16-17 столітті, а суспільство кардинально відрізняється від сучасного: стародавні традиції, криваві релігійні ритуали та сильний страх перед забобонами та гріхами переповнюють тогочасних селян. Неспокій, в якому живуть головні герої, надмірне використання влади та безчестя, приховані в місцевих служителях Церкви, створюють атмосферу страху та невизначеності. Сильна огіда до всіх, несхожих на інших членів общини, пробуджена страхом, є натяком на період полювання на відьом, який тривав з 1450 по 1750 роки [7, с. 150].

Не лише така жанрова особливість, а й переклад художньої літератури загалом вимагає від перекладача особливої уваги до деталей та авторського стилю, щоб створити правильний переклад з максимальним уникненням перекладацьких втрат. О. Ребрій припускає, що обмеження в перекладі, позбавлення його будь-яких творчих літературних прийомів зробить цільовий текст нудним та неемоційним [4, с. 270]. Ми поділяємо думку вченого про те, що в таких випадках в обов'язковому порядку слід зазначити всі способи перекладу, які якнайкраще підходять для передання художніх особливостей текстів [4, с. 276].

При виборі оптимального способу перекладу необхідно по можливості зберігати стилістичні особливості тексту оригіналу, що допоможе досягти більшого ступеню адекватності перекладу. У цьому контексті звернемо увагу на думку О. Селіванової, яка називає це явище стилізацією – імітацією особливостей і мовних ознак певного соціального середовища, історичної доби тощо [5, с. 693].

Б. Гатім пояснюю обмін міжкультурною спадщиною швидкими темпами глобалізації та колонізації, що також вплинуло й на художні твори. Творчість кожної нації багата аломорфними звичаями, тобто такими, які притаманні лише одному народові [8, с. 136].

Такі одиниці можна передати за допомогою описового перекладу: *not like the decorative tomes and hymnals* [9, с. 32]. Ми вирішили перекласти *hymnals*, як “збірники церковних гімнів”. На нашу думку, використання такої перекладацької трансформації допомагає розтлумачити реалію, розширяючи її значення за допомогою детального уточнення. Це допомагає зберегти культурну своєрідність та неповторність оригіналу в тексті перекладу і, водночас, залишатиметься зрозумілою для цільової аудиторії.

Однак деякі аспекти перекладу художньої літератури можуть бути досить складними для перекладу, зокрема, ті, що стосуються фантастичної літератури. О. Кард стверджує, що образ фантастичного світу можна сконструювати з уже існуючого [6, с. 218]. Ми вважаємо, що це робить базові знання не менш важливими у перекладі. Певні реалії можна передати за допомогою калькування, запозичення або дослівного перекладу, оскільки необхідності змінювати одну зі складових контексту немає. Наступний приклад ілюструє саме такий випадок: ...*had rallied a brave army of holy crusaders* [9, с. 29]. Дослівно перекладене поняття “святі хрестоносці” не втратило свого значення і є зрозумілим читачеві.

Адаптивне транскодування, як значно більш економічний спосіб у порівнянні з описовим перекладом [3, с. 155] також, на нашу думку, є одним із найкращих способів перекладу певних унікальних об'єктів, згаданих у фантастичних літературних творах. Через відсутність подібних явищ і реалій не можна просто замінити в тексті перекладу назву предмета

або певну подію в сюжеті. Тому ми переконані в тому, що адаптація назви об'єкта до норм цільової мови сприяє цілковитому зануренню аудиторії в сюжет. До того ж, адаптивне транскодування додає відтінок реалізму, властивий джерелу, в цільовий текст, дозволяючи перекладачеві відтворити повну уявну картину світу. Ця трансформація також часто використовується для перекладу назв страв і десертів: *an assortment of biscuits* [9, с. 13]. Форма слова майже повністю зберігається, окрім незначної зміни закінчення – “бісквіти”.

Слід пам'ятати, що перекладач нерідко натрапляє на широкий спектр літературних прийомів, притаманних художній літературі. Саме така особливість художніх текстів відрізняє їх від нехудожніх. Останні, зазвичай, не вимагають використання літературно-художніх засобів, оскільки викладений матеріал стосується реального світу, і основне завдання таких текстів – дати визначення певним об'єктам, висвітлити деталі професійної діяльності чи пояснити роботу техніки тощо. Неможливо уявити художню літературу без таких важливих літературних засобів, як алгорія, алюзія, іронія, метафора, оксиморон, персоніфікація та багатьох інших. Без них як оригінал, так і переклад здавалися б нудними й одноманітними, не мали б захоплюючого сюжету та прихованіх мотивів, які могли би пояснити дії персонажів. Таким чином, художня література була б тотожною нехудожній і не стала б окремим типом літератури.

Коли перед перекладачем постає завдання максимально наблизити художність перекладу до оригіналу, ми вважаємо, що спершу варто знайти найкращий стилістичний еквівалент у мові перекладу, який матиме такий самий обсяг емоційного наповнення. Ми пропонуємо використовувати аналогічні художні засоби, аби уникнути зміни відтінків у значенні при перекладі: *They held her name in their mouths like a foul thing that was relished nonetheless* [9, с. 17]. – Вони з огидою вимовляли її ім'я, однак з якою ж насолодою смакували чутки про неї. Такий самий ступінь емоційності ми застосували в цільовому тексті, маючи на меті досягнення паралельної стилістичної виразності.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, переклад художніх текстів та їх піджанрів – захоплюючий процес, оскільки він дає можливість перекладачеві самому брати участь у творчій діяльності, аналізувати задуми автора та знаходити приховані повідомлення, аби досягти найкращої якості перекладу. Жанр фентезі, на нашу думку, є одним із справді унікальних літературних жанрів, оскільки він представляє до уваги читачів абсолютно нові світи та виміри. Естетична та інформаційна функції – основа успіху художньої літератури серед її поціновувачів. Бліскуче побудована, поєднуючи емоційність і пізнавальність, ця література нікого не залишає байдужим. Роман Алексіс Гендерсон «Рік відьомства» – це хвилююча і захоплююча історія дівчини, яка живе в консервативному селі, де жителі не терплять тих, хто відрізняється від натовпу, підозрюючи їх у служінні злу. Написана в піджанрах темного та середньовічного фентезі, історія рясніє літературними прийомами та поняттями, вартими ретельного дослідження. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у проведенні контрастивного дослідження відтворення реалій у перекладі роману в межах різних лексико-семантических полів.

Література:

1. Мала філологічна енциклопедія / Укл.: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ, 2007. 478 с.
2. Монахов О. Літературна традиція і жанр фентезі // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2014. №8, Том 2. С. 115-117.

3. Панченко О. До питання про переклад неологізмів // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Том 31 (70). № 4 ч. 2. С. 154–158.
4. Ребрій О.В. Філософське осмислення творчої природи перекладу // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Лінгвістика. 2011. № 14. С. 268–291.
5. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава, 2011. 844 с.
6. Card O. S. Guide to Science Fiction & Fantasy. Writer's Digest Books; Spi edition, 2010. 432 p.
7. Golden M. R. Satan in Europe: The Geography of Witch Hunts. Duke University Press, 1997. 234 p.
8. Hatim B. A. Teaching and Researching Translation. 2nd ed. London : Pearson Education Limited, 2012. 344 p.
9. Henderson A. The Year of the Witching. Ace, 2020. 368 p.
10. Hubbard L. Alexis Henderson. Let these pages haunt you. bookpage. URL: <https://www.bookpage.com/interviews/25385-alexis-henderson-science-fiction-fantasy/>.
11. Jackson D. R. Fantasy: The Literature of Subversion. 2nd ed. New York : Routledge, 1981. 134 p.
12. James E., Mendlesohn F. The cambridge companion to Fantasy Literature. 3rd ed. New York : Cambridge University Press, 2012. 268 p.
13. Manlove C. N. Modern Fantasy: Five Studies. 2nd ed. Edinburgh : Cambridge University Press, 1975. 308 p.
14. Saldivar R. Historical Fantasy, Speculative Realism, and Posttrace Aesthetics in Contemporary American Fiction. American Literary History. 2011. Vol. 23, no. 3. P. 574–599.